

Dødsmarsjen

av Dr. Maufred Gabe

av Josef Berg kendt som supplement til
Bergs egne erindringer

88

(Markere
Green.)

Kommandoene som var ute på arbeid ble hentet tilbake. Fra kleslageret ble alle brukbare plagg tatt fram og fordelt på fangene. Jupp, (Kierspel) leireldste) løp omkring og gjorde alle nervøse. Kapos og formennene var lei seg, evakueringen betydde at det var slutten på makten for deres vedkommende. Alle fangene var redde. Avmarsj fra Golleschau ~~var det~~
~~betydte~~
~~sa seg~~ å forlate et sted hvor arbeidet riktignok var hardt, men hvor forpleiningen var bedre, eller mindre dårlig, enn i de fleste andre leirer og hvor ~~fangelegenes autoritet~~ fangelegenes autoritet
~~stod på den mishandlings side~~ fangelegenes autoritet var stor nok til å hindre mishandling fra SS og vokternes side.

visstnok ganske rask også, og tyskernees motstand syntes alt å være brutt ned.

Til fastsatt tid stod fangene på appellplassen , utstyrt ~~xxx~~ for evakuerings med sammenrullede tepper og beredt til avmarsj. Den siste appell i Collescahu tok til. Nervøse, oppspilte, betraktet SS-mennene oss mens de gikk til og fra. Også for dem var det rolige livet slutt. På ~~siktningss~~ neste sted ville de sikkert ikke få det ~~likadan~~ *som her.* Appellen dro ut, Jupp var nesten fra seg, han telte og telte , skrek og slo dem som ikke holdt geledet. Endelig erklarte han at alle var på plass. Problemet bestod i at han ikke oppdaget at det manglet en hel kommando som ikke var blitt hentet tilbake til leiren. ~~Engerblasta~~ ~~xxx~~ Like forvirret som leireldste var leirsjefen som heller ikke fikk tallet til å stemme . Først da maten ble delt ut, slo kjøkkenet alarm. En sivilist ble i full fart sendt til fabrikken for å hente de som manglet.

Hver mann fikk 900 gram brød og 500 gram margarin. 1800 kg brød ~~ble~~ var
igjen hos bakeren og 250 kg pølse i fabrikk-kantinens kjølerom. Men
Czerwinski hadde det altfor travelt ^{til} ~~med~~ å få hentet denne maten. En
reserve på 40 tonn mel ble igjen i bakeriet. Sekker med gryn, sago og
sukker stod ⁱ på rekke og rad på lageret. ~~Kart~~ Potetsiloen inneholdt
fire måneders rasjoner. Som helhet var Arbeitskommando Golleschau rik
et pent reservelager med matvarer ventet ~~av~~ russerne.
og ~~matvarer ventet av russerne kunne ventet på seg~~
~~matvarer~~

Da Jupp i sin sterke opphisselse hadde rast ut og fordelt sine stokkeslag greide han ~~ix~~ omsider å skape orden. Men han var svært sliten og merket ikke at noen ble borte. Caryl Raubitschek , S3-kokken, og Joseph Swirski fra klesdepotet , så sitt snitt til å stikke av under den alminnelige forvirring.

Klokka 15 var utdelingen av niste til reisen ferdig og fangene stilte opp i grupper på hundre . Hver gruppe ble ledet av en Kapo. Legene

dannet baktroppen. SS-vaktene gikk på høyre og venstre side av kolonnene. Vi hadde kjent SS-vokterne lenge og visste at de som regel oppførte seg korrekt, men de var likevel SS-folk og vi visste dessuten at hver og en av dem var rede til å skyte oss ned som hunder hvis de fikk ordre om det.

Klokka 16.30 satte kolonnen seg i bevegelse og fulgte den samme veien som vi hadde gått til steinbruddet hver dag. Bak oss lå leiren, stedet som i øvrig hadde vært vårt "hjem". Alle kastet et blikk på ~~xxxxxxx~~ på porten, på de tilgitrede vinduene, som vi ikke skulle se mer. Engstelige tanker gikk til de 90 syke som lå innelast ~~kikk~~ igjen på sykestua. Vi fryktet det verste for dem for vi kjente fangevokternes mentalitet.

Veien førte oss gjennom landsbyen. Gatene var fulle av opphissede mennesker. Folk stirret på oss, smilte til oss og vinket vennlig. De fleste av dem arbeidet på fabrikkene og kjente oss godt.

Etter et kvarter lå Gollescahu bak oss. ~~xxxxxxx~~ Når vi snudde oss, så vi den forlatte fabrikk hvor vi hadde slitt så hardt og hvor tusener av våre medfanger hadde mistet livet. I det fjerne dukket Casprove opp, stedet hvor våre lidelser begynte.

Et avskjedsblikk, en tanke ^{på} ~~for~~ dem som ikke levde lenger... så var det borte. Etter en ~~sving~~sving gikk veien bratt oppover og så forsvant Gollescahu for våre øyne.

Det ble kveld og kaldt. Kolonnen seg møysommelig framover gjennom snøen som rakk til knærne. Tre grupper på tyve mann avløste hverandre med å trekke kjerrene. Der lå utrustningen til SS, Jupps bagasje og sanitetsutstyret fra sykestua. Vi marsjerte snerover. Ingen av fangene kjente veien, men vi skjønte at vi ^{ble nødt} ~~kun~~ til å marsjere hele natten. Iblant dukket det opp et hus på det hvite snøteppet som dekket alt, lys i vinduene, en rykende skorstein, et hundehus. Vi sukket av lengsel da vi så dem, så godt det måtte være å sitte ved ovnen, i en varm stue, bla i en bok, la tankene få fritt løp. Men det nytet ikke å tenke, her gjaldt det å marsjere, stadig marsjere videre.

Men en slik skjebne ventet oss ikke. Vi måtte ^{traske}~~slepe oss~~ videre gjennom snøfonnene , nøyse delig ~~kjætt og kjepp~~ slepe bena og kjerrene med oss og flykte for befrierne.

Da falt en fullstendig ~~ubekjent~~^{avknaftet} fange på kne, reiste seg igjen, tok noen skritt, falt igjen, reiste seg ikke mer, han ble liggende å stønne i snøen og strakte armene mot kameratene ~~sinn~~ som nærmet seg. Vi forsøkte å hjelpe ham, å ta ham mellom oss. Men der kom Jupp alt, noterte nummeret hans og en SS-mann kom bort. Kolonnen marsjerte videre, bak den lå en av oss i snøen, helt utmattet. I baktroppen hørte vi et kort smell, som fra et piskeslag. SS-mannen som var blitt igjen, sluttet seg til oss igjen. Vi begynte å skjelve, vi forstod og marsjerte videre uten å se oss tilbake. ~~Vix gikk ned~~ Strupene låste se vi ble fylt av et blindt hat som ikke ~~skjelnet mellom ond og~~^{skjelnet mellom ond og} ~~gjorde forskjell på~~^{gjorde forskjell på} ~~godt og~~^{godt} ~~og~~^{folk av barbarer} vi bare ønsket at hele dette ~~skulle gå~~^{skulle gå} under med all sin kultur og alt det hadde gitt verden.

Men dette var bare begynnelsen. Ved 3-tiden var tallet på døde i veikantene alt gått opp til 50 og SS-folkene begynte selv å bli urolige på grunn av sporene etter vår forbimarsj. Fra da av fikk vi lov til å ta opp de som falt over ende, vi fikk hjelpe dem å marsjere og man tillot at de støttet seg til kjerrene som nå ble trukket av hester SS hadde rekvirert i en landsby i nærheten. Det virket som en annen vind tok til å blåse. Jupp og gamle Bu.(Kapo) som plaget de

svake til døde, snakket ~~om~~ nå om kameratskap og solidaritet. Alois Ba. hadde hele tiden oppført seg bra og han støttet og oppmuntret de som falt over ende.

Veien virket endeløs og o så de sterkeste begynte å bli trette. Vi visste ikke hvor vi skulle og ikke hvor lenge vi skulle fortsette å gå. Alle fangene var utmattet og lengtet etter å ~~kjagge~~ få lagt seg ned, likegyldig hvor, i snøen og ikke røre seg mer. Hver annen time bevilget man oss fem minutters pause. ~~Mennene~~ satte seg ned i snøen med hodet mellom hendene, helt ferdige. Men opp igjen ^t måtte vi. ~~Widere~~ måtte vi, om vi ikke skulle ende våre dager i veikanten med en dum-dum-kule i hodet. Vi var helt forsvarslose og selvoppholdelsesdriften tvang oss til å mobilisere de siste kreftene for å kunne gå videre. Vokterne fulgte oss og 1800 elendige fanger var for lite mot 50 geværer, 20 maskinpistoler, 2 maskingeværer foruten håndgranater og pistoler. Ved dag gry kom Jupp til vår gruppe og sa at b stemmelsesstedet var Seibersdorf. Det var den gamle jernbanestasjonen ved den polsk-tsjeckiske grensen (Zebjovice). Da hadde vi ~~gikk~~ ti kilometer igjen, ~~xxxxs~~ vi bet tennene sammen og marsjerte.

Veien ble nå bedre enn før, mindre snø, nesten ikke bakker ~~men~~ ^{over et} flate ~~skråningene~~ x landskap. Men trettheten var knugende og bare med ytterste viljestyrke kunne vi rytmisk løfte bena som fot til å være av bly. Etter en stund som virket som en evighet så vi lys i det fjerne. Dit skulle vi, sa Czerwinski. De siste kilometrene syntes uendelige der vi gikk ^{mot} ~~had~~ vårt foreløpige mål. ~~xxxx~~

Det var blitt dag og de som bodde i den langstrakte landsbyen stirret på oss mens vi dro forbi. Kvinnene grat, mennene stod med forstente ansikt og alle korsset seg. Til vår store skuffelse gikk vi gjennom landsbyen for å komme til Petrovice, den tsjeckiske del av tettstedet. Veien gikk under en viadukt. Da jeg utslitt og elendig marsjerte gjennom den opplagte jeg ~~at~~

forferdet at jeg hadde vært her før. Her reiste jeg med toget da jeg ~~skulle tilbake~~^{som medisiner} etter et vellykket studieår ~~skulle~~^{i Paris} tilbake til dem som jeg nå aldri mer ville få se. For en lidelse det var å komme ~~til dette stedet~~^{til dette stedet} igjen til fots og som en slave.

Omsider nådde vi bestemmelsesstedet. Et forsamlingslokale smykket med hakekorsbanner og bilder av den kjære Adolf ble åpnet for 900 utmattede mennesker som ^{her} så vidt kunne finne en ståplass ~~her~~. Oppholdet varte i seks timer og hele tiden gjenlød salen av larm fra den udisiplinerte skaren som nå var tilbake til det de var vant til i den verste tiden. Fangene kranget og dyttet hverandre, sloss om en ynkelig plass på gulvet. Det var umulig å bringe dette ville kobbelet til taushet og gjøre det begripelig at de bare gjorde trettheten verre. Fangene var sultne, de fleste av dem hadde alt spist opp brødet sitt. De kastet begjærlig blikk etter de lykkelige som ennå hadde litt å spise. Et hjerteskjærende skuespill som gjorde at de som fortsatt hadde en brødbit mistet lysten til å spise da de leste nøden og smerten i øynene på de utsultede. Det var innlysende at noe varmt å drikke ikke var til ^a tenke på, ikke engang kaldt vann var det nok av til alle. Bare noen få heldige fikk drikke en slurk. Ingen kunne regne med å få satt seg ned og selv da vi stod rett opp og ned, ble vi dyttet om hverandre og man måtte bruke minst fem minutter på å bane seg vei med albuer for å komme gjennom salen. Lite uthvilt fikk vi ordre om å gå ut av salen og stille opp i grupper på hundre som dagen før. Marsjen fortsatte. Det ble skaffet en kjelke som nå ble trukket langs kolonnen ~~foran~~ og hvor de som ikke orket mer ble lagt. Denne lørdagen skulle vi bare marsjere 15 km, til Bohumin (Oderberg) hvor vi skulle videre med jernbane. Været ble svært bra og vi startet i strålende vintersol. Fangene hadde store problemer med å marsjere. Heldigvis var det ikke lenger nødvendig å trekke kjerrer, det ~~ble gjort~~^{ble gjort} var det hester som gjorde.

Da vi hadde marsjert til km, var tallet på de som var falt om og ikke greide å reise seg mer allerede ~~oppå~~ blitt 35. SS-folkene som gikk bakerst ~~hakk~~ dengte løs på dem for å ^{forvisse} seg om at de ikke ~~lenger var levende~~ simulerte. Når dette ritualet var ~~slutt~~ utført fikk vi lov til å stable de døende som vedskier på sledene. En mengde av fangene slepte seg maysommelig av sted, hjulpet av medfanger. Trettheten, sulten og mangelen på søvn gjorde seg nå alvorlig gjeldende. Vi marsjerte gjennom en rekke landsbyer, og alle steder gav folk uttrykk for gry ^u og medynk. Kvelden kom og vi marsjerte som roboter, avstumpet, likegyldige med alt, altfor trette til å reflektere over hva det neste ville bli. Da ble det plutselig uro i rekkene. Også SS-folkene virket interessert og alle stirret mot ~~veikanten~~ veikanten. En stripe kittel, langt her, ullsokker, nakne lår, Ingen tvil om at det var liket av en kvinnelig fange. To års opphold i en konsentrasjonsleir gjør et menneske følelsesmessig avstumpet, og ingen av oss var sælig sensible ~~læ~~ lenger. Men ved synet av denne livløse skikkelsen som lå og virket som den sov, følte man at noe rørte seg i brystet. En kolonne med kvinner som ^{bare kunne ha} ~~var~~ kommet fra Auschwitz, måtte ha marsjert samme vei som oss. Vi befant oss altså ved et samlepunkt som ~~var~~ på forhånd var bestemt for alle leirer i Ober-Schlesien. Flere lik av kvinner og menn ved veikantene bekreftet at store kolonner hadde gått her før oss. Ved et veikryss stanset en liten pick-up. I den satt to sivilpersoner. Czerwinski gikk bort til bilen, snakket litt med de to og gav så ordre om å marsjere i største hast i en bestemt retning. SS-folkene hvisket og tisket så men og vi forstod at russerne ikke ~~lenger~~ kunne være langt borte. Dessverre fulgte vi ikke veien til Bohumin og strekningen foran oss virket lang. Vi måtte skynde oss langs en gate dekket av is og de forbitrede SS-mennene drev oss fremover. Fangene tunlet av gårde,

sultne og tørste. Bakerst i kolonnen lot de utmattede seg slå i hjel. Sledene ~~ngk~~ var fulle og det var i alle tilfeller en dårlig løsning å legge noen der, for temperaturen var nede i 32 kuldegrader.

Om natten ble veien ~~å~~ vanskelig. Man ~~skled~~^{gled} for hvert skritt, man ~~ikke~~ holdt på å falle og risikerte å rive kameratene i rekken foran med seg i fallet. Man måtte hjelpe de svake, og ingen ville melde seg frivillig til det. De fleste ~~skle~~ fant det vanskelig nok å slepe seg selv av gårde. Altså måtte legene hjelpe dem, og vi gjorde det også, bortsett fra dr. Rubinstein som fant det mer bekvemt å sette seg på en slede for å spare krefter og støvlesåler på den måten.

Under den ti minutters pausen vi ble innvilget hver annen time, våget ikke fangene sette seg ned. De var redd de ikke ville klare å reise seg igjen. Også SS-folkene var svært trettede, de lente seg mot trærne ved veikanten og hadde vanskelig for å rive seg løs når marsjen fortsatte. Hver etappe virket endeløs, vi følte det som om hvert skritt ville bli vårt siste. Tusen stjerner danset for øynene, det virket som vi gjennom en tåke så landsbyer, hus og jeg vet ikke ~~hvaxelagxfantasibilder~~ hvor mange drømmebilder. SS-folkene prylte etternølerne og ingen ville gå ~~ixixixixifor~~ å bakerst for å ~~hjelpexdeixsom~~ støtte de som raket og få de som falt om på beina igjen. Man var vendt tilbake til "den heroiske epoke" og som i Gollescahu på Michel Eschmanns tid (tidligere lagerålteste) tenkte hver og en bare på seg selv, hadde ikke annet i hodet enn å overleve denne etappen. Men var innsatsen overhodet bryet verdt? Var det ikke bedre å bli stående, nekte å gå videre, la seg skyte for å finne fred i Schlesiens jord, ikke bli slått mer, ikke være sulten og tørst, endelig lære den evige fred å kjenne? Jo mer man tenkte på det, jo mer man pinte sin arme hjerne for å ordne tankene, jo mer absurd virket dette livet. Man begynte å misunne de døde. Men så var det jo de som nesten ikke kunne gå lenger, de måtte hjelpes, de døende som man måtte få anbragt på sledene og vi kunne i det minste

Toget gikk. Vår vogn stod i nærheten av andre godsvogner hvor det var kvinner fra Auschwitz. Flere av våre kamerater fikk her mulighet til å se igjen familiemedlemmer. For dem var dette det eneste glade øyeblikk på reisen.

Vi reiste i retning Breslau og ~~der~~ vi fant det ikke umulig at man ville bringe oss til Göpssrosen like ved denne byen. Om dagen var denne reisen i åpen vogn ikke så ille. Inntullet i teppene våre ~~hakkakkvix~~ ~~hakkakkvix~~ sa vi byer og landsbyer fare forbi. På stasjonene var det stort oppstyr, på gatene sa vi flokker av flyktende mennesker. Kvinner, barn og oldinger ^{komme} ~~flyktet~~ vestover. De skjøv trillebører eller handkjerrer foran seg med de hadde kunnet få med av eiendeler. Fra tid til annen kom en avdeling tyskere på motorkjøretøyer forbi i full fart ~~akkakk~~ også de med kursen vestover. Dette skuespillet minnet om gatene i Frankrike i 1940, men nå var det vinter. Alle som hadde opplevd felttoget i Frankrike, som hadde sett utdrivelsen i juni 1940, betraktet skuespillet med velbehag og ^{det som et} ~~knakten~~ gledelig tegn på at rettferdighet ble gjenopprettet.

Nettene var særdeles vans^{ke}lige å komme igjennom. Det var svært kaldt og så trangt på vognen at vi ikke kunne røre oss og ~~få~~ bli kvitt stivheten. Søvn var det ikke tale om. Føngene trettet, ropte og ^{for} nesten i strupen på hverandre for å få en sitteplass. De svakeste falt på gulvet, ble tradd ned og kvalt. Likene tjente som benker. På alle vogner var det bare skrik og veklager. En ungare ble sinnsyk og gikk løs på kameratene sine med kniv. Man måtte slå ham ned for å hindre at han skadet noen alvorlig.

Holdningen til sivilistene som vi passerte var svært forandret i forhold til vår tidligere reise gjennom det nasjonalsosialistiske landet. I stedet for hanlige blikk, i stedet for dårlig skjult glede hos dem, steinene de kastet inn til oss, var det nå triste, medlidende miner å se. Noen kastet til og med brød til oss, noe som førte til fryktelige

Jo
Jo

Ladet
So
what?

slagsmal. Den som fikk fatt i en slik gave, kunne være sikker på at minst ti av medpassasjerene ville forsøke å rive den fra ham. Vi regnet med at ~~den vilke~~ reisen til Breslau ville ta halvannen dag og vi kom virkelig dit mandag morgen. Men toget dro videre i retning Frankfurt an der Oder. Av en samtale mellom noen av SS-folkene forstod vi hvorfor reiseplanen var endret. På samme måte som Auschwitz ble også Grossrosen-leiren evakuert. Det var ikke lyktes tyskerne å stanse russernes fremmarsj. Dette gav oss håp og friskt mot.

Reisen varte i ~~end~~ tre dager til og vi oppgav nesten håpet om å komme ~~med~~ sted i det hele tatt. Toget stanset på stasjoner eller midt på en strekning rett som det var og ble stående i timer. Etterhvert som vi nærmet oss sentrum av Tyskland ble kaoset på gater og stasjoner ubeskrivelig. Etter Frankfurt an der Oder ble det rolig, men sporene etter krigen var lett å se. Nedstyrtede hus, fabrikkruiner, ødelagte telegrafnett, og ~~hus~~ vitnet om at de alliertes flygere ikke var uvirksomme.

Onsdag 24. januar ved åttetiden stanset toget på stasjonen Oranienburg. Da skulle vi vel til Sachsenhausen. Men toget fortsatte snart videre på et sidespor og stanset ved en leir omgitt av elektrisk gjerde. Vi fikk stige av, men fikk straks ny ordre og måtte opp i vognen igjen. Det var ikke plass til oss i denne leiren, alle brakkene var overfylt. Reisen fortsatte, og nå ble Buchenwald nevnt som mål. Det ville bety tre eller fire dagers reise til, uten mat og drikke, uten en times søvn, hvilket igjen betydde at vi ville komme frem som lik. Men ryktet stente ikke, toget stanset igjen etter ca. seks km og så fikk vi komme ned.

Tallet på døde var forferdelig høyt. Over halvparten av de som hadde vært med fra Golllescahu sov nå sin evige søvn. Ingen av de overlevende hadde særlig krefter igjen, og de minst medtatte følte seg ~~helt~~ mørbanket av tretthet, sult og tørst. Det ~~var et~~

~~ynkelig~~ d. stert

Slik var reisesens dystre resultat.

~~Ikke innsatt i verkene~~

I hall 8 på Heinkel-verkene , en utekommando for Sachsenhausen, ble det holdt en kort appell. 380 fanger stilte opp og så ut som spøkelser fra en annen verden. ~~Ikke innsatt i verkene~~ Engstelig spurte de seg selv hvilke nye pinsler ventet dem. Den vanlige prosessen tok til, utdeling av noe å drikke, dusj , opprop. Vi var blitt fanger i KL-Sachsenhausen og Gollescahu arbeidsleir eksisterte ikke mer.

